بەش کوردی

کۆلێژی پەروەردەی بنەڕەتی

زانکۆی سەلاحەددین

بابەت : دەقی شیعری

ناوی مامۆستا: د.ئومێد عزیز مصطفى

ساڵی خوێندن: ٢٠٢٣-٢٠٢٤

قۆناغی یەکەم- کۆرسی دووەم

پەرتووکی کۆرس
Course Book

١. ناوی کۆرس	کۆرسی ساڵانە وەرزیی
٢. ناوی مامۆستای وانەبێژ	د.ئومێد عزیزمستەفا
٣. بەش/ کۆلێژ	پەروەردەی بنەڕەتی/ بەشی کوردی –بەیانیان
٤. پەیوەندی	ئیمێل: umed.Mstafa@su.edu.krd ژمارەی تەلەفۆن (٠٧٥٠٢٤٢٥٤٠٥):
٥. یەکەی خوێندن لەهەفتەیەک	تیۆری: ٣ کاتژمێر بۆ هەرگروپێک پراکتیک: راپۆرت نوسین
٦. ژمارەی کارکردن	ئامادەبوونی مامۆستای وانەبێژ بۆ قوتابیان لە ماوەی هەفتەیەکدا (٦) کاتژمێرە.
٧. کۆدی کۆرس	
٨. پرۆفایەلی مامۆستا	بڕوانامەی دبلۆم: پەیمانگای مەڵبەندی مامۆستایانی هەولێر، بەشی کوردی،٢٠٠١ بڕوانامەی بەکالۆریۆس: زانکۆی سەلاحەددین/ هەولێر، کۆلیژی پەروەردە ، بەشی کوردی، ٢٠٠٧ بڕوانامەی ماستەر: زانکۆی سەلاحەددین، کۆلیژی پەروەردە، بەشی کوردی، ٢٠١٤ بڕوانامەی دکتۆرا: زانکۆی کوردستان، فاکەڵتی زانستە مرۆڤایەتییەکان،بەشی زمان وئەدەبی فارسی، ٢٠٢١ ساڵی دامەزراندن: ٢٠٠١ خزمەت لەزانکۆ: لە (٢٠٠٩)وە تا ئێستا نازناوی زانستی: مامۆستا
٩. وشە سەرەکیەکان	دەق، ئەدەب، شیعر، دەقی ئەدەبی کوردی، مێژووی دەقی ئەدەبی لەکوردستان،جۆرەکانی دەقی ئەدەبی،دەق بەپێی جۆری بابەت، دەقی شیعری کلاسیک،زاراوەی سەر بەدەقی شیعری ،دەق بەپێی سەرچاوە، ، دەق بەپێی هونەرەکانی ڕەوانبێژیی.

١٠. ناوەڕۆکی گشتی کۆرس:

- گرنگی خوێندنی کۆرسەکە (بابەتەکە)
- تێگەیشتنی چەمکی سەرەکی کۆرسەکە
- بنەما وبیردۆزی کۆرسەکە
- زانینی تەواو بە لایەنە گرنگیەکانی بابەتەکە
- زانین وتێگەیشتنی پێویست بۆ بابەتەکەو ئەنجامدانی لێکۆڵینەوە

گرنگیی خوێندنی ئەم کۆرسە لەوەدا دەردەکەوێت،کەقوتابیان ئاشنای دەق و جۆرەکانی دەقی ئەدەبی دەکرێن ودەتوانن هەموو ئەو بابەتانەی لەچوارچێوەی دەقی ئەدەبیدا هەن بیانناسنەوەو شارەزایی تەواو لە دەقی ئەدەبی نەتەوەکەیان پەیدابکەن و سەرەتای مێژووی دەقی ئەدەبی و شیعری کوردی لەکوردستان و ئەدەبی نەتەوەکەیان بزانن، کەخاوەن مێژوویەکی دوورو درێژی تایبەت بەخۆیەتی.

١١. ئامانجەکانی کۆرس: پرۆگرامی وانەی دەقی ئەدەب بریتییە لە باسکردنی دەق و مێژووەکەی وەکو بنەمایەکی سەرەکی بۆ دەقی ئەدەبی نەتەوەکەی و ئاگاداربوونی لەمێژووی پەیدابوونی دەقی ئەدەبی نووسراوی گەلەکەی و

هەموو ئەو بابەتانەی کەدەکەونە چوارچێوەی ئەم بابەتەوە، لەگەڵ هەموو ئەو بابەتانەی کەپەیوەندیان بەیەکەوەهەیە. قوتابیان لە بەشی لەبەشی زمان و ئەدەبی کوردیدا، پێویستە شارەزاییان هەبێ لەسەرجەم جۆرەکانی دەقی ئەدەب بەگشتی و بەتایبەتی

دەقی ئەدەبی نووسراوی نەتەوەکەیان،بۆ ئەمەش دەبێت شارەزایی تەواویان هەبێت لەسەر چۆنیەتی سەرهەڵدان و

پەیدابوونی شیعرو پەخشان و کامیان پێش کامیان پەیدابووەو جیاوازی نێوانیان چییەو جۆرو بەشەکانیان کامانەن،

هەروەها سەرەتای دەقی شیعری نەتەوەکەیان لەکوێ و لەکەیەوە دەستی پێ کردووەو یەکەم دیالێکت کامانەیە

کە دەقی شیعری کوردی پێنووسراوە،هەروەها گەشەکردن و بەرەوپێشبردنی دەقی ئەدەبی و خستنەرووی هونەرەکانی شیعرو سەرجەم

رووخساروو ناوەڕۆک وتایبەتمەندیەکانی شیعری شاعیرانی کۆنی ئەدەبی نەتەوەکەیان. ئەمە لە ڕێگای ئەم وانەیەو پرۆگرامەکانی وانەکە، ک

زانیارییەکانیان لەم بوارەدا زیاد دەکات و ژێرخانێکی ئەدەبی باشیان بۆ فەراهەم دەبێت. ئەم بابەتە کاریگەری خۆی

دەبێت لەسەر قوتابی، بۆ ئەوەی لێکۆڵینەوەو بەدواداچوونی زیاتر بکات بۆ دەق بەتایبەتی دەقی ئەدەبی و جۆرەکانی

دەقی ئەدەبی و سەرجەم دەقە ئەدەبییەکان . ئەمانەش بەیەکەوە دەبێتە هۆی فراوان کردنی مەجراو بیرو هۆشی قوتابیان

بۆ بەدەستهێنانی ئاستێکی بەرزترو چوونە ناو قۆناغێکی تر لەخوێندن و فێربوونیاندا.

١٢. ئەرکەکانی قوتابی
پێویستە قوتابی لە چالاکیی و بەشداری نێو پۆل لەتێکڕای ساڵی خوێندن، کە ئەمانە لەخۆدەگرێت: (ئامادەبوون و پابەندبوون، سیمیناری ماوە

کورت سەبارەت بەچەمکێکی تایبەت لەنێو بەرنامەی داواکراو ، خوێندنەوەی پەرتووکی پەیوەست بەباتەکەو نمایشکردنی پوختەیەکی لەماوەی (٥)

خولەکدا لەپۆل ، ئامادەیی بۆ تاقیکردنەوەی ماوە کورت و لەناکاو، بەشداری لە راڤەی بابەتەکە لە نێو پۆلدا، سەرەڕای ئەمانەش ئەنجامدانی

ڕاپۆرتێکی پۆلی تایبەت بە بابەتەکە لەئەدەبی کوردیدا.

١٣. ڕێگەی وانە وتنەوە :
لەم وانەیەدا چەندین شێواز بەکاردەهێنری بۆ گەیشتن بەئامانجەکان و گەیاندنی زانیارییەکان بۆ قوتابیان وەکو ڕێگای ئامادەکاری،

کە تیایدا بابەتەکان بە قوتابیان دەدرێ لەگەڵ بەکارهێنانی چەند ڕێگایەکی دیکەی وەکو ڕێگای گفتوگۆ و پرسیار و وەڵام لەپێناو دەوڵەمەند کردنی بابەتەکەو

باشتر گەیاندنی زانیارییەکان. بەکارهێنانی هەریەک لەم شێوازانەش بەپێی سروشتی بابەتی وانەکەو بوونی سەرچاوەو هۆکاری پێویستی

لەبەردەستدابوو دەگۆڕێ.

١٤. سیستەمی هەڵسەنگاندن
یەکەم: لە (٤٠%)ی نمرەکان، تایبەتە بە کۆششی ساڵانەی قوتابی، کە بەم شێوەیەی خوارەوە دابەش دەبن:

١. لە ٢٠% تاقیکردنەوەی یەکەم

٢. له ٢٠% تاقیکردنەوەی دووەم.چالاکیی و بەشداری نێو پۆل لەتێکڕای وەرزی خوێندن، کە ئەمانە لەخۆدەگرێت: (ئامادەکردنی ڕاپۆرت پێشکەشکردنی لەناو پۆلدا، خوێندنەوەی پەرتووکی پەیوەست بەباتەکەو نمایشکردنی پوختەیەکی لەماوەی (٥) خولەکدا لەپۆل ، ئامادەیی بۆ تاقیکردنەوەی ماوە کورت و لەناکاو، بەشداری لە ڕاڤەی بابەتەکە لە ناو پۆلدا) دووەم: لە (٦٠%)ی نمرەکان، تایبەتە بە تاقیکردنەوەی ناوەندی کۆتایی وەرزی دووەم، کە کاتی دیاریکردن و دەستپێکردنی لەکاتی خۆی دیاری دەکرێت.

١٥. دەرئەنجامەکانی فێربوون

قوتابیانی بەڕێز..

وەرگرتنی ئەم کۆرسە بەتەواوی لەلایەن بەڕێزتانەوە، بەو مەرجەی ئامادەیی و پابەندیی تەواوت هەبێت لەگەڵیدا، هەروەها بەسەرنجەوە بەشداری تێدا بکەیت و بەدواداچوونت هەبێت بۆ سەرچاوەکانی، ئەوا بەدڵنیاییەوە لەچەند لایەنێکەوە گەشە دەکەیت و سوودێکی زۆر وەردەگریت، کە بریتین لەم لایەن و بوارانەی ژیانت:

یەکەم: ئەم کۆرسە زانیاری و چەمک و زاراوەیەکی زۆرت پێ ئاشنا دەکات سەبارەت بەدەق بەگشتی و دەقی ئەدەبی بەتایبەتی.

دووەم: شارەزابوون لە سەرەتای سەرهەڵدانی مێژووی دەقی ئەدەبی بەگشتی و نەتەوەکەت و چۆنیەتی گەشەسەندنی ئەدەبی نووسراو پۆلێنکردنی بەگوێرەی جۆرەکانی دەق لە ئەدەبی کوردی، ئەمەش دەبێتە هۆی وەرچەرخانێک لە زانست و زانیاریتان لەبارەی ئەدەبی نەتەوەکەتانەوە.

سێیەم: توانایەکی باشت پێدەبەخشێت بۆ بەشداریکردن و هەوڵدانت بۆ لێکۆڵینەوەی ئەدەبی و گەڕان بەدوای سەرچاوە بنەڕەتیەکان لە بارەی ئەدەب و دەقی ئەدەبی نەتەوایەتیەوە.

١٦. لیستی سەرچاوە:

١- پێکهاتەو راڤەی دەق،مەسعود بابایی، چاپی یەکەم،بڵاوکراوەکانی سەنتەری نما،٢٠٠٧.
٢- بنیاتی کارنامەیی لەدەقی نوێی کوردیدا، عبدالقادر حەمە امین محمد،چاپخانەی تیشک، چاپی یەکەم،٢٠٠٨.
٣- مێژووی ئەدەبی کوردی، مارف خەزنەدار، بەرگی یەکەم- حەوتەم.
٤- مێژووی ئەدەبی کوردی، عەلائەدین سەجادی.
٥- شیعروئەدەبی کوردی، رەفیق حیلمی.
٦- مێژووی بەیەهقی(تأریخ بهقی)، محمد حوسینی.
٧- دەقەکانی ئەدەبی کوردی، مامۆستا عەلائەددین سەجادی،انتشارات کردستان،١٣٩٣.
٨- تاریخ ادبیات کردی، عزەدین مستەفا رەسول.
٩- تێکستی ئەدەبی کوردی، محمد نوری عارف،بەرێوەبەرایەتی چاپخانەی زانکۆی سلیمانی،١٩٨١.
١٠- رولان بارت، لذة النص،ترجمه منذ العیاشی، الناشر:مرکز الانماء الحضاری،٢٠٠٢.
١١- دەقی ئەدەبی، ئیدریس عبدالله،چاپخانەی رۆشنبیری، هەولێر، ٢٠١٧.
١٢- قصه الادب فی العالم، ئەحمەد ئەمین و نەجیب محمود.
١٣- -الادب الشعبی،احمدرشدی صالح،القاهرة،١٩٧١م.
١٠-اشكال التعبير في الادب الشعبى،نبيلة ابراهيم، دار نهضة مصرللطبع و النشر، القاهرة.
١١-زیاد الزعبی، نص علی نص، منشورات أمانة عمانالكبری،الاردن، ٢٠٠٢.
١٢ -قاموس مصطلحات الأثنولوجياو الفولكلور
١٣-الواقعية في الدب الكردى، عزالدين مصطفى رسول،بيروت،١٩٦٦.
١٤ - فولكلور و تاريخ كرد، اسماعيل شمس، كتابانه تخصص ادبيات، قم، ايران، ١٣٩٣
١٥ -مشاهير الكرد وكردستان، محمد امين زەكی بەگ،١٩٧٨.
١٦ —بومدين بوزيد، الفهم والنص، دراسة فی المنهج التأويلی عند شليرماخر و ديلتای،الدار العربية للعلوم ناشرون، الجزائر،٢٠٠٨.

١٧ -ديوانی شاعیرانی كلاسیكی كوردی(باباتاهیر، مەولەوی، مەلای جزیری، ئەحمەدی خانی، نالی، سالم، كوردی).
١٨ -گۆڤارە كوردیەكان(گلاوێژ، هاوار، دەنگی گێتی تازە، دیاری كوردستان و ...)
١٩ -رۆڤار،یەكەمین چراوگی شیعری كوردی،مارف خەزنەدار
٢٠ -رۆژنامەكوردیەكان بەگشتی.(رۆژی نوێ، برایەتی، كوردستانی نوێ،كوردستان وهەولێرو...)
٢١ - كۆیەو شاعیران،كریم شارەزا.٢٠٠٧
٢٢ - كۆمەڵەی شاعیرانی كورد،عبدالكریم مكزی،١٩٩٤.
٢٣ محمد مساعدی، تحلیل النصوص الادبیة (مدخل منهجی بیداغوجی)، مجلة علوم التربیة ،العدد ٦١.

١٧. بابەتەكان

حەفتەی یەكەم: دەق چییە، چەند پێناسەیەكی دەق و مێژووی سەرهەڵدانی دەق.

حەفتەی دووەم: دەقی ئەدەبی و جۆرەكانی دەقی ئەدەب . -

حەفتەی سێیەم:-دەقی ئەدەبی پێش ئیسلام و تایبەتمەندییەكانی.

حەفتەی چوارەم_دەقی ئەدەبی لەسەردەمی دوای هاتنی ئیسلام و تایبەتمەندییەكانی.

حەفتەی پێنجەم:جۆرەكانی دەق بەتایبەتی دەقی ئەدەبی. **لەگەڵ تاقیكردنەوەی یەكەم.**

حەفتەی شەشەم: : دەق بە پێی جۆری بابەتەوە: ١- دەقی ئەدەبی. ٢- دەقی زانستی - دەقی ئەدەبی و زانستی

حەفتەی حەفتەم: خوێندنەوەو ڕاڤەی دەق، مەرجەكانی دەقی ئەدەبی، چۆنیەتی لێكۆڵینەوەلەدەقی ئەدەبی، زاراوەی كلاسیك یان كلاسیزم.

حەفتەی هەشتەم: - دەقی شیعری كۆن یان كلاسیكی كوردی،تایبەتمەندی دەقی شیعری **كلاسیكی كوردی، (زمانی شیعری، قالبی شیعری،كێشی شیعری،سەروای شیعریی،هونەری ڕەوانبێژی،ناسناوی شیعری و...). خەوشەكانی دەقی شیعری(كێش ، سەروا، لێكچواندنی ناشرین،...**

.دەستنووس و جۆرەكانی.

حەفتەی نۆیەم: - شیكاری دەقی ئەدەبی، چۆنیەتی شیكار كردنی دەقی ئەدەبی،

حەفتەی دەیەم: --چەندین جۆری دیكەی دەقی كوردی، تاقیكردنەوەی دووەم.

١٨. بابەتی پراكتیك (ڕاپۆرت نووسین)

١٩. تاقیكردنەوەكان

چەند نموونەیەك لە پرسیارەكان، كە شێوەی داڕشتن و وەلامی كورت و شیكردنەوە و هەڵبژاردن و نووسینی وتاری لەخۆ دەگرن:

١- پێناسەی دەق بكەو تایبەتمەندیەكانی دەقی ئەدەبی بژمێرە.

٢- بەكورتی سەرەتای سەرهەڵدانی دەقی ئەدەبی پێش ئیسلام باس بكە.

٣- سەرەتای دیاریكردنی دەقی شیعری كوردی دەگەڕێتەوە بخەڕوو بەنموونەوە.

٤- دەق بە پێی سەردەم چەند جۆرە بیان ژمێرەو یەكێكیان باس بكە.

٥- تایبەتمەندیەكانی دەقی ئەدەبی دوای ئیسلام باس بكە.

٦- دەقی فرمانی چییە؟ جۆرەكانی بنووسە.

٢٠. تێبینی تر: قوتابییان دەتوانن نزیك لە سەرچاوە دیاریكراوەكانی نێو ئەم كۆرس بووكە، لەچوارچێوەی كۆرس بووكەكە دەربچن و بەدواداچوونی زیاتر بكەن بۆ بابەتەكە، هەروەها دەتوانن لەسەرچاوەی ترەوە باس لەو شتانە بكەن كە پەیوەستە بەبابەتەكەوە.